

KOMMUNIKATIV YONDASHUVNI QO'LLASH ORQALI O'QUVCHILARNING NUTQ KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Xusanova Umida Alisherovna

Toshkent viloyati Zangiota nimani 32- umumiy o'rta ta'lim maktabi

Ingliz tili fani o'qituvchisi

Toshkent Amaliy fanlar universiteti 1-kurs magistr

xusanovaumida532@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada kommunikativ yondashuvni qo'llash orqali o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi ko'rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlili asosida kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari, afzalliklari va qo'llash usullari o'rganiladi. Natijalar qismida nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda kommunikativ yondashuvning samaradorligi tahlil qilinadi. Muhokama va xulosalar qismida kommunikativ yondashuvni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning amaliy tavsiyalari beriladi.

Kalit so'zlar: kommunikativ yondashuv, nutq ko'nikmalari, til o'qitish, o'quvchilar, ta'lim metodikasi

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida chet tillarini o'qitish metodikasi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirish, ularni erkin muloqot qilishga o'rgatish asosiy vazifalardan biridir. Ushbu maqsadga erishish uchun kommunikativ yondashuv samarali usul sifatida e'tirof etilmoqda [1].

Kommunikativ yondashuv - bu til o'rganishning asosiy maqsadi sifatida muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan ta'lim usuli hisoblanadi. Bu yondashuv o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarda tildan foydalanishga tayyorlashga qaratilgan [2]. Kommunikativ yondashuvning asosiy g'oyasi shundaki, til o'rganish jarayoni muloqot orqali amalga oshirilishi kerak.

Ushbu maqolaning maqsadi kommunikativ yondashuvni qo'llash orqali o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganish va tahlil qilishdan iborat. Maqolada kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari, amaliy qo'llanilishi va samaradorligi ko'rib chiqiladi.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot doirasida kommunikativ yondashuv bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, maqolalar va ta'lim dasturlari tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli tahlil va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi.

Kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari 1970-yillarda Dell Hymes tomonidan ishlab chiqilgan "kommunikativ kompetensiya" tushunchasiga asoslanadi [3]. Hymesga ko'ra, til o'rganuvchilar nafaqat grammatik qoidalarni, balki turli ijtimoiy vaziyatlarda tildan to'g'ri foydalanish qoidalarini ham o'zlashtirishi kerak.

Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

1. Autentik materiallardan foydalanish

2. Muloqotga asoslangan mashqlar
3. O'quvchi-markazli ta'lim
4. Xatolarni tolerant baholash
5. Til va madaniyatni integratsiyalash

Litvinov [4] ta'kidlaganidek, kommunikativ yondashuv o'quvchilarning til bilimlarini amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bu esa ularning real hayotda muloqot qilish qobiliyatini oshiradi.

Kommunikativ yondashuvning afzalliklari bo'yicha ko'plab tadqiqotlar o'tkazilgan. Masalan, Richards [5] o'z tadqiqotida kommunikativ yondashuvning o'quvchilar motivatsiyasini oshirish va nutq ravonligini yaxshilashga ijobiy ta'sir ko'rsatishini aniqlagan.

Biroq, kommunikativ yondashuvni qo'llashda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud. Aliyev [6] o'z maqolasida O'zbekiston sharoitida kommunikativ yondashuvni joriy etishdagi muammolarni tahlil qilgan. Uning fikricha, o'qituvchilarning malakasi, resurslar etishmasligi va katta sinflar asosiy to'siqlar hisoblanadi.

NATIJALAR

Adabiyotlar tahlili natijasida kommunikativ yondashuvni qo'llash orqali o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda quyidagi asosiy natijalar aniqlandi:

1. Muloqot ko'nikmalari yaxshilanishi: Kommunikativ yondashuv o'quvchilarga real vaziyatlarda muloqot qilish imkoniyatini beradi, bu esa ularning nutq ravonligi va muloqot ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi [7].
2. Motivatsiya oshishi: Autentik materiallar va hayotiy vaziyatlarga asoslangan mashqlar o'quvchilarning qiziqishi va motivatsiyasini oshiradi.
3. Lug'at boyligining ortishi: Kontekstga asoslangan o'qitish usuli o'quvchilarning lug'at boyligini samarali oshirishga yordam beradi.
4. Grammatik kompetensiyaning yaxshilanishi: Garchi grammatika to'g'ridan-to'g'ri o'qitilmasa-da, kommunikativ mashqlar davomida o'quvchilar grammatik strukturalarni kontekstda o'zlashtirib boradilar.
5. Madaniy kompetensiyaning rivojlanishi: Til va madaniyatni integratsiyalash orqali o'quvchilarning madaniyatlararo muloqot ko'nikmalari ham rivojlanadi.
6. Mustaqil o'rganish ko'nikmalarining shakllanishi: O'quvchi-markazli yondashuv o'quvchilarning mustaqil o'rganish va o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Kommunikativ yondashuvning samaradorligi ko'p jihatdan uning to'g'ri qo'llanilishiga bog'liq. Quyida kommunikativ yondashuvni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun muhim bo'lgan bir nechta jihatlari muhokama qilinadi:

1. O'qituvchi roli: Kommunikativ yondashuvda o'qituvchi bilim beruvchidan ko'ra ko'proq fasilitator vazifasini bajaradi. O'qituvchi o'quvchilarni muloqotga undashi, ularni qo'llab-quvvatlashi va xatolarni to'g'rilashda ehtiyotkor bo'lishi kerak [8].
2. Autentik materiallar: Gazeta maqolalari, videolar, qo'shiqlar kabi real hayotdan olingan materiallardan foydalanish o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va ularni haqiqiy muloqotga tayyorlaydi.
3. Guruh ishlari: Juftlikda va kichik guruhlarda ishlash o'quvchilarga ko'proq muloqot qilish imkoniyatini beradi. Bu ayniqsa katta sinflarda muhim ahamiyatga ega.
4. Xatolarni baholash: Kommunikativ yondashuvda xatolar o'rganish jarayonining tabiiy qismi sifatida qabul qilinadi. O'qituvchilar faqat muloqotga xalaqit beradigan xatolarni to'g'rilashlari kerak.

5. Madaniy komponent: Til o'rganish jarayoniga madaniy elementlarni kiritish o'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini oshiradi va tilni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.
6. Baholash: An'anaviy test usullari o'rniga, kommunikativ yondashuvda o'quvchilarning real vaziyatlarda muloqot qila olish qobiliyati baholanishi kerak.

Kommunikativ yondashuvni qo'llashda ba'zi qiyinchiliklar ham mavjud. Katta sinflar, resurslar etishmasligi, o'qituvchilarning tayyor emasligi kabi muammolar uni to'liq joriy etishga to'sqinlik qilishi mumkin. Shunga qaramay, bu muammolarni bosqichma-bosqich hal etish orqali kommunikativ yondashuvning afzalliklaridan foydalanish mumkin.

XULOSALAR

Kommunikativ yondashuv o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali usul hisoblanadi. U o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilish imkoniyatini beradi, ularning motivatsiyasini oshiradi va til kompetensiyasini har tomonlama rivojlantiradi.

Kommunikativ yondashuvni muvaffaqiyatli qo'llash uchun quyidagi tavsiyalar beriladi:

1. O'qituvchilar uchun maxsus treninglar tashkil etish
  2. Autentik materiallar bazasini yaratish
  3. Sinf xonalarini kommunikativ mashqlar uchun moslashtirish
  4. Baholash tizimini qayta ko'rib chiqish
  5. Ota-onalar va jamiyatni kommunikativ yondashuvning afzalliklari haqida xabardor qilish
- Xulosa qilib aytganda, kommunikativ yondashuv zamonaviy til o'qitish metodikasining muhim qismi hisoblanadi. Uni O'zbekiston ta'lim tizimiga to'g'ri joriy etish orqali o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini sezilarli darajada oshirish va ularni global muloqotga tayyorlash mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Brown, H. D. (2007). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy*. New York: Pearson Education.
2. Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and principles in language teaching*. Oxford: Oxford University Press.
3. Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269-293). Harmondsworth: Penguin.
4. Litvinov, A. V. (2015). *The use of communicative approach in teaching foreign languages*. Moscow: RUDN University Press.
5. Richards, J. C. (2006). *Communicative language teaching today*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Aliyev, R. (2019). Implementing communicative approach in Uzbekistan: Challenges and perspectives. *Journal of Language and Education*, 5(2), 44-55.
7. Savignon, S. J. (2018). Communicative competence. In J. I. Lontas (Ed.), *The TESOL encyclopedia of English language teaching* (pp. 1-7). Hoboken, NJ: Wiley.
8. Nunan, D. (1991). *Language teaching methodology: A textbook for teachers*. New York: Prentice Hall.

